

Шибко Р. Д.

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка Інститут права
аспірант кафедри земельного та аграрного права*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНИХ КЛАСТЕРІВ У СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ СИРОВИНИ ДЛЯ ДИТЯЧОГО ХАРЧУВАННЯ

Згідно Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року, яка була схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1437-р, створення організаційно-економічних умов для ефективного, соціально спрямованого розвитку аграрного сектору економіки є можливим за умови сприяння створенню нових потужностей з виробництва та глибокої переробки сільськогосподарської продукції та модернізації існуючих, зокрема у сфері виробництва органічної продукції та продукції дитячого харчування. Очевидно, що кінцевим результатом органічного сільськогосподарського виробництва, за умови дотримання усіх законодавчих вимог, є екологічно чистий, безпечний та якісний харчовий продукт. Водночас, не кожний сільськогосподарський товаровиробник має в своєму розпорядженні ресурси, які б дозволили виконати необхідні законодавчі вимоги щодо органічного виробництва.

Законом України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» від 10.07.2018 № 2496-VIII визначено основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, засади правового регулювання органічного виробництва, обігу органічної продукції та функціонування ринку органічної продукції, правові основи діяльності центральних органів виконавчої влади, суб'єктів ринку органічної продукції та напрями державної політики у зазначених сферах. Одразу необхідно зазначити, що виробництво органічних продуктів дитячого харчування є дуже складним та ресурсозатратним процесом, оскільки в процесі ви-

робництва має використовуватись органічна сільськогосподарська сировина рослинного та тваринного походження, а також методи та способи, які не суперечать принципам органічного виробництва.

Так, до загальних вимог органічного виробництва вищезазначений Закон відносить: 1) використання технологій, що відповідають вимогам законодавства у сфері органічного виробництва, маркування та обігу органічної продукції; 2) використання переважно відновлюваних ресурсів та власних ресурсів, у тому числі продуктів переробки відходів та побічної продукції рослинного та тваринного походження, за умови якщо вони відповідають вимогам органічного виробництва; 3) заборона змішування одних і тих самих органічних і неорганічних інгредієнтів в одному органічному продукті тощо. Також цим Законом встановлені численні детальні правила для кожної сфери органічного виробництва, що суттєво ускладнює виробничий процес. Крім цього, у процесі органічного виробництва забороняється застосування: генетично модифікованих організмів, а також неприродній та неконтрольований вплив на геном сільськогосподарських тварин і рослин; методів електричної стимуляції для примушування, що завдає болю тваринам, застосування транквілізаторів; гідропонних методів; іонізуючого випромінювання тощо.

За відсутності належної державної підтримки, одним із способів подолання практичних проблем у сфері виробництва органічної сировини для дитячого харчування є об'єднання сільськогосподарських підприємств в аграрні кластери. Зокрема, вчені-економісти наголошують, що перспективним напрямом розвитку кластерів в аграрній сфері є органічне виробництво, де учасники проекту спільно відпрацьовують процедури інспекції та контролю органічної продукції, що дає їм змогу одержувати сертифікати відповідності і постачати марковану продукцію та внутрішній та зовнішній ринок [1, с. 76-77].

Чинне законодавство України не містить дефініції поняття «аграрний кластер», тому слід звернутись до наукових підходів з метою визначення його змісту. В економічній літературі М. Ф. Кропивко зазначає, що кластер в організації виробництва є об'єднанням взаємодоповнюваних підприємств, організацій і зв'я-

заних із ними за географічною та функціональною ознаками органів державного управління, наукових закладів на засадах спільної діяльності на певній території з виробництва конкурентоспроможної на внутрішньому і зовнішньому ринках продукції та збільшення прибутків учасника кластера [2].

На думку О. Є. Кузьміна та Л. О. Саталкіної, кластером є територіальна обмежена система підприємств, яка забезпечує повний цикл від виробництва до реалізації готової продукції, до якої входять: підприємства основного виробництва; підприємства та організації, які обслуговують основне підприємство; фінансові установи; науково-дослідні установи, які забезпечують інноваційний розвиток [3]. Заслугує на увагу наукова позиція П. Т. Саблука та М.Ф. Кропивка, які зазначають, що агропромислова кластеризація – це концентрація та спеціалізація агропромислового виробництва з формуванням на обмеженій території замкнутих продуктових ланцюгів «виробництво – зберігання – переробка – реалізація сільськогосподарської продукції» на засадах інтеграції для одержання учасниками кластерів конкурентоспроможної продукції та підвищення їхньої прибутковості [4, с. 10].

Проаналізувавши наведені вище теоретичні підходи, можемо виділити основні ознаки аграрних кластерів, а саме: 1) аграрними кластерами є добровільні об'єднання сільськогосподарських товаровиробників, підприємств, установ та організацій, які обслуговують таких виробників, а також науково-дослідних установ; 2) діяльність таких об'єднань обов'язково здійснюється у сфері виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції; 3) організація кластеру здійснюється за географічним принципом, тобто на територіях із розвинутою або перспективною для розвитку інфраструктурою у визначеній сфері сільського господарства; 4) діяльність аграрного кластеру базується на принципах науковості та професійності, адже учасниками таких об'єднань всебічно використовуються результати наукових досліджень; 5) метою аграрного кластеру є підвищення конкурентоспроможності виробленої сільгосппродукції, а відтак і підвищення прибутковості його учасників.

Слід наголосити на тому, що ефективність кластерної форми ведення агробізнесу полягає в наступному: зростає продуктив-

ність праці; поживляються інноваційні процеси та забезпечується висока спеціалізація; розширюється доступ до ринків збуту; підвищується кваліфікація робочої сили; виникає можливість формування нових підприємств; забезпечується високий рівень економічного розвитку та конкурентоспроможності [5, с.15].

На сьогоднішній день в Україні правове підґрунтя для діяльності аграрних кластерів відсутнє, тому вони створюються у формі громадських об'єднань. Водночас, незважаючи на це, в Україні засновані та успішно діють аграрні кластери. Так, на Полтавщині реалізують проект кластеру виробників екологічної продукції; у Чернівецькій області створено українсько-румунський «Перший аграрний кластер» з вирощування плодово-ягідної продукції та розвитку садівництва; в м. Рівне — регіональний агропромисловий інноваційний кластер «Агроінновації», також тут же діє кластер «Натуральне молоко», засновниками якого є 7 сільськогосподарських підприємств Рівненської, Тернопільської та Львівської областей [6].

На нашу думку, з метою стимулювання інноваційної діяльності у аграрній сфері необхідно законодавчо врегулювати порядок створення та функціонування аграрних кластерів, адже таке об'єднання має свої специфічні риси та істотно вирізняється серед інших господарських об'єднань. Крім цього, запропоновані законодавчі зміни дозволять захистити права та законні інтереси учасників кластеру та передбачити заходи із їх державної підтримки, що буде сприяти впровадженню інновацій у сферу сільськогосподарського виробництва, у тому числі й виробництва органічної сировини для дитячого харчування.

Отже, аграрні кластери є досить перспективною організаційно-правовою формою інноваційної діяльності у аграрній сфері, які здатні ефективно впроваджувати результати наукових досліджень у виробництво товарної сільськогосподарської продукції, у тому числі й сировини для дитячого харчування. З метою створення належних правових передумов для їх створення та діяльності необхідно: а) передбачити в главі 12 Господарського кодексу України від 16.01.2003 № 436-IV існування кластерів як окремого виду об'єднання підприємств, з урахуванням специфіки їх діяльності, визначеної науковими підходами; б) передбачити в Законі України

«Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004 № 1877-IV заходи державної підтримки аграрних кластерів як специфічних об'єднань, які будуть спроможні розвивати аграрний сектор економіки України, в тому числі шляхом впровадження інновацій у сферу сільськогосподарського виробництва.

Список використаних джерел:

1. Прокопеч Л. В. Кластерний підхід як інструмент підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*. 2016. Вип. 17. С. 75-78.

2. Кропивко М. Ф. Концептуальний підхід до кластерної організації та управління розвитком агропромислового виробництва. *Економіка АПК*. 2010. № 11. С. 3-13.

3. Кузьмін О. Є., Саталкіна Л. О. Кластери як важливий чинник залучення інвестицій на промислові підприємства. *Бізнес Інформ*. 2013. № 4. С. 127-134.

4. Саблук П. Т., Кропивко М. Ф. Кластеризація як механізм підвищення конкурентоспроможності та соціальної спрямованості аграрної економіки. *Економіка АПК*. 2010. № 1. С. 4-10.

5. Харківський Д. Ф., Миронюк Т. І. Підвищення ефективності інвестиційного розвитку молокопереробних підприємств. *Економіка харчової промисловості*. 2009. № 3. С. 11-16.

6. Кузьо Н. Кластерна організація аграріїв: зволікати не можна об'єднуватися.... [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://agro-business.com.ua/agro/ekspertna-dumka/item/8193-klaster-na-orhanizatsiia-ahrariiv-zvolikaty-ne-mozhna-obiednuvatysia.html>.

*Науковий керівник: доктор юридичних наук,
доцент Коваленко Т. О.*